

ВІДГУК

офіційного опонента доктора психологічних наук, Скрипник Тетяни Вікторівни на дисертаційну роботу Мойсеєнко Ірини Михайлівна «Формування сенсомоторних компетенцій дітей старшого дошкільного віку з розладами аутичного спектра», представлену на здобуття наукового ступеня доктор філософії за спеціальністю 016 – Спеціальна педагогіка про наукову новизну, теоретичне та практичне значення

Організація освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в Україні лишається викликом для фахівців і батьків цих дітей, що зумовлено вкрай недосконалим рівнем усіх видів забезпечення цього освітнього процесу (нормативно-правового, навчально-методичного, кадрового, фінансового та ін.). У наявних дефіцитарних умовах забезпечення права осіб з ООП на освіту великого значення набуває опора на ресурси самої особи з ООП, розкриття яких може значно полегшити подальші процеси її навчання і розвитку.

Незважаючи на низку досліджень як міжнародних, так і вітчизняних науковців, які доводять значущість сенсо-моторної сфери як фундаменту формування передумов навчання та розвитку, типовою для українських фахівців є пріоритетність щодо розвитку у них мовлення, навчальних, ігрових навичок тощо. Такий підхід негативно позначається на освітньому процесі дитини, унеможлиблює становлення її адаптивних функцій (здатності утримувати позу свого тіла у статиці і динаміці, координувати свої дії, здійснювати цілеспрямовану діяльність, витримувати емоційні та фізичні навантаження тощо). Тому актуальність теми дисертаційної роботи Мойсеєнко І.М., присвяченої вдосконаленню допомоги дітям з розладами аутистичного спектра з опорою на базові структури і функції не викликає сумнівів.

Головне надбання наукової розвідки Мойсеєнко І.М. – теоретично обґрунтована та експериментально апробована методика формування сенсомоторних компетенцій дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра (РАС) – дає змогу забезпечувати формування передумов

навчання і розвитку цих дітей, сприяти досягненню ними успіху в освітній діяльності, самореалізації та соціальній адаптації.

Ірина Михайлівна Мойсеєнко розробила цілісний, логічний і несуперечливий науковий апарат дисертації, чітко визначила мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Обрана теоретико-методологічна основа дослідження враховує фундаментальні наукові праці, концептуальні підходи і методологічні положення, сукупність яких є необхідною і достатньою для організації ґрунтового теоретико-експериментального дослідження питань, пов'язаних з нормалізацією сенсо-моторної сфери у дітей з РАС. Дисертанткою використано комплекс теоретичних, емпіричних і математико-статистичних методів дослідження, застосування яких сприяло здійсненню констатувального і формувального експериментів з опорою на авторський підхід у роботі з дітьми цієї категорії, розроблений у парадигмі реабілітаційної нейропедагогіки.

Опрацювання діагностичної методики М. І. Мойсеєнко базувалося на критичному аналізі наявних методів та засобів діагностики сенсо-моторних компетенцій дітей з РАС, акумуляції найбільш дієвих класичних і сучасних підходів до оцінювання базових передумов їхнього цілісного розвитку. Розроблена авторська методика спирається на принцип закономірності розвитку, інтегрує апробовані ідеї як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, інноваційний досвід яких має незаперечну цінність у контексті проблематики дослідження. Позитивної оцінки заслуговує чіткий і послідовний опис організаційно-процедурних аспектів діагностики, яка була проведена кваліфіковано і раціонально, з дотриманням методичних вимог і етичних норм обстеження дітей.

Впровадженню формувального експерименту передувало: глибоке й ретельне вивчення дієвих стратегій втручання щодо нормалізації стану осіб з РАС, розроблення Моделі формування сенсо-моторних компетенцій у дітей дошкільного віку з аутизмом. Організаційно-методичні засади формувального експерименту, алгоритм його впровадження та подальший математично-статистичний аналіз динаміки розвитку сенсо-моторних компетенцій дітей

старшого дошкільного віку з РАС здійснені на відповідному науковому рівні. Отримані результати підтвердили ефективність формувального експерименту і доцільність використання фахівцями розробленого програмно-методичного забезпечення застосованої корекційно-розвиткової роботи.

Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження полягають у тому, що здобувачкою вперше запропоновано схему сенсо-моторної компетентності, складовими якої є 3 групи компетенцій («Володіння своїм тілом», «Контроль рухів», «Планування рухів»), науково обґрунтовано та означено показники сенсо-моторних компетенцій, від яких залежить ефективність як освітнього процесу та життєдіяльності дитини, у цілому. Уточнено перелік структурних компонентів сенсомоторної компетентності та побудована схема сенсо-моторних компетенцій та показників. Окреслено критерії сформованості та складена схема кожної з таких груп компетенцій, що спираються на уміння, навички та досвід дитини. Представлено авторські підходи до удосконалення діагностичного інструментарію та стратегій втручання. Набули подальшого розвитку уявлення про методологію реабілітаційної педагогіки з опорою на сенсо-моторну сферу як підґрунтя розвитку; концепція розвитку нейропедагогіки, метою якої є розбудова системи навчання та виховання, що враховує індивідуальні нейропсихологічні особливості кожної особи з особливими потребами (у т.ч., з РАС).

Практичне значення дослідження полягає у розробленні та апробації діагностичного змістового і організаційно-методичного забезпечення сенсомоторного розвитку у дітей старшого дошкільного віку з РАС. Матеріали та результати дослідження можуть бути затребуваними науковцями, викладачами вузів, педагогами, реабілітологами.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

1. Заявлений у науковій новизні орієнтир на парадигму реабілітаційної нейропедагогіки залишився недостатньо розкритим у контексті роботи, тому хотілося б з'ясувати, чи це реальність, чи перспектива, яку дисертантка убачає для своєї подальшої наукової роботи.

2. У роботі відсутній огляд методів з науково доведеною ефективністю для осіб з РАС («Сенсорна інтеграція Айрес», «Вправи і рух», «Сенсорна дієта», «Перцептивна моторика» та ін.), дотичних до предмету дослідження, через що виникає питання щодо ставлення до них дисертантки та її уявлення про доречність їх застосування задля формування у цих осіб сенсо-моторних компетентностей.

3. Незрозумілим лишився зв'язок між отриманими результатами за констатувальним експериментом і змістом Методики формування сенсо-моторних компетенцій; тому не до кінця зрозуміло, з формування якої компетенції треба починати у першу чергу, у якій послідовності здійснювати вправи, скільки їх робити, як саме їх робити, якої етапності у здійсненні втручання дотримуватися.

4. У дослідженні недостатньо розвинена думка про практичну користь від формування сенсо-моторних компетенцій у дітей з РАС як підґрунтя (або передумову) їхнього навчання і розвитку. На нашу думку, можна було б значно посилити роботу, аби після проведеного дослідження, яке обмежувалося формуванням сенсо-моторних якостей, було б проведено опитування (або анкетування) батьків / педагогів стосовно того, як змінилися прояви тієї чи іншої дитини стосовно освітньої діяльності, поведінки, соціальної взаємодії, що б могло продемонструвати підвищення якості життя дитини з РАС.

5. Зазначена на початку роботи інформація про авторський спецкурс «Формування сенсо-моторних компетенцій дітей з РАС в умовах освітнього закладу» не знайшла подальшої конкретизації. Тому лишилося запитання щодо програми цього спецкурсу, умовах його викладання, а також його слухачах.

Відповіді на ці запитання та зауваження можуть бути надані в ході публічного захисту дисертації.

ВИСНОВОК

Незважаючи на висловлені зауваження, вважаємо, що дисертаційне дослідження Мойсеєнко Ірини Михайлівни «Формування сенсомоторних компетенцій дітей старшого дошкільного віку з розладами аутичного спектра»,

є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми у межах спеціальної педагогіки, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних питань, пов'язаних з формуванням фундаменту розвитку дітей дошкільного віку з РАС, що відкриває їм шлях до ефективного освітнього процесу, самореалізації та соціальної адаптації.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові завдання вирішені повністю, мету дослідження досягнуто. Основні положення дисертації містять елементи наукової новизни.

Викладене дає змогу зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження «Формування сенсомоторних компетенцій дітей старшого дошкільного віку з розладами аутичного спектра» І.М. Мойсеєнко відповідає вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та може бути представлено у спеціалізованій вченій раді для присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 – Спеціальна педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти Київського
університету імені Бориса Грінченка

Тетяна СКРИПНИК

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА	
Ідентифікаційний код 02136554	
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС	
<i>Скрипник Т.</i>	ЗАСВІДЧУЮ
(1116)	
<i>Київський університет імені Бориса Грінченка</i>	
19.06.2023	